

شکر هند

تدریس این رشته در دانشگاه پرداخته است. ایشان در برگزاری همایش‌های علمی و شرکت در آن‌ها نیز از شخصیت‌های فعال هند به‌شمار می‌رود و از خدمات علمی و فرهنگی وی، هم از جانب رئیس‌جمهور هند و هم از سوی رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در دهلی‌نو، تقدیر شده است. مجموعه‌ای از مقالات ایشان به اردو پیش‌تر به چاپ رسیده است. غفار در ترجمه نیز دست دارد و داستان‌هایی از نویسندگان ایرانی، مانند محمدعلی جمالزاده، صادق هدایت، صادق چوبک و جلال آل احمد را به زبان اردو برگردانده است.

مقالات شکر هند دارای تنوع موضوعی چشمگیری هستند و گردآورنده آن‌ها را در پنج بخش مجزا آورده است که ما به‌اختصار از آن‌ها یاد می‌کنیم.

۱. شعر و ادب فارسی در شبه‌قاره: در این بخش ۱۲ مطلب آمده است و از بررسی آن‌ها روشن می‌شود که عنوان مذکور با دقت برای این

شکر هند در *شکرستان پارسی*، قمر غفار، تدوین احمد حسن، قمر غفار، دهلی، ۲۰۱۶.

این کتاب که نام آن ملهم از بیت مشهور حافظ است^۱، دربردارنده ۳۳ مقاله و یادداشت در ۳۸۸ صفحه از پرفسور قمر غفار، رئیس سابق گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه جامعۀ ملیۀ اسلامیۀ در دهلی‌نو است که به کوشش یکی از همکاران این گروه، دکتر احمد حسن، گردآوری شده است. در آغاز، یادداشت‌هایی از مسعود خلیلی (سفیر افغانستان در اسپانیا)، پرفسور سید حسن عباس (رئیس اسبق گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه هندویی بنارس) و شخص مؤلف آمده است. این بانوی دانشمند که با چند زبان (هندی، اردو، انگلیسی، فارسی، عربی، ترکی) آشنایی دارد، مدرک دکتری خود در رشته زبان و ادبیات فارسی را حدود ۴۰ سال پیش (۱۹۸۱) از دانشگاه اسلامی علی‌گره گرفته و بیش از ۳۰ سال (۱۹۸۱-۲۰۱۲) به

۱. زین قند پارسی که به بنگاله می‌رود

۱. شکرشکن شوند همه طوطیان هند
این بیت در نخستین برگ از کتاب نقل شده است.

پروین که به قوالب کهن و سنت‌های ادبی پایبند است و هم به نیما یوشیج که پرچمدار نوآوری است. قمر غفار در زمینهٔ نثر و ادبیات داستانی، به بررسی و ستایش کتاب قصه‌های مجید پرداخته است. روشن است که نویسنده به‌راستی دوستدار شعر و ادب فارسی است و گه‌گاه ابراز احساساتی نیز در این زمینه کرده؛ برای نمونه دربارهٔ داستان «ژاکت پشمی» از کتاب مذکور گفته است: «در اینجا اعتراف کنم که من از خواندن این داستان چنان تحت‌تأثیر قرار گرفتم که به گریه افتادم» (ص ۳۸۴).

سهیلا حبیبی

دامنه و اهمیت منابع تاریخی فارسی

دامنه و اهمیت منابع تاریخی فارسی (مجموعهٔ مقالات)، ج ۱، به کوشش آرمیدخت صفوی، مرکز تحقیقات فارسی، دانشگاه اسلامی علی‌گره، علی‌گره، ۲۰۱۵.

کتاب دامنه و اهمیت منابع تاریخی فارسی مشتمل بر ۲۳ مقالهٔ فارسی از پژوهشگران شبه‌قاره و ایران است که در همایشی تحت همین عنوان ارائه شده‌اند. این همایش به همت مرکز تحقیقات فارسی دانشگاه اسلامی علی‌گره برپا گردیده و کتاب مجموعهٔ مقالات آن نیز به کوشش رئیس این مرکز، پروفیسور آرمیدخت صفوی، گردآوری و چاپ شده است. ایشان در پیشگفتار کتاب می‌نویسد:

«تاریخ‌نویسی یکی از نقش‌نگین‌های کشورهای متمدن جهان به‌شمار می‌رود. دو کشور همسایه و متمدن هند و ایران هم در تاریخ‌نویسی سهمی بسزا دارند. در هند آغاز تاریخ‌نویسی مرهون ممت زبان فارسی می‌باشد، چراکه این زبان قریب به هزار سال زبان رسمی و

بخش برگزیده نشده است؛ زیرا برخی مطالب (مانند «مثنوی معنوی مولوی») که معرفی بسیار مختصر کتاب نام‌برده است و «جایگاه کودکان در ادب فارسی») با شبه‌قاره در پیوند نیست و برخی (مانند «شناخت بیشتر ابوریحان محمد البیرونی» و «ملکه گوهرشاد آغا بیگم») ربط مستقیم به شعر و ادب ندارد. در مقالات این بخش به شاعرانی چون رودکی، فردوسی، سعدی، مولوی و حافظ توجه شده است.

۲. پارسی‌سرایان هند: چهار مقاله که در آن‌ها به غزالی مشهدی، فیضی فیاضی، نظیری نیشابوری، بیدل دهلوی و غنی کمشیری پرداخته شده است.

۳. زبان و ادبیات فارسی و شخصیت‌های برجستهٔ آن در هند: انتخاب عنوان این بخش، که شامل ۱۰ مقاله و یادداشت است، هم خالی از مسامحه نیست و در آن، جز مقالات مربوط به عنوان مذکور، مطالبی دربارهٔ سفر سید جمال‌الدین اسدآبادی و سید ابوالحسن حافظیان به هند هم دیده می‌شود.

۴. مطالعهٔ اقبال: چهار نوشته در موضوع اقبال‌شناسی و مقایسهٔ اقبال لاهوری با شاعران بزرگ ایران، مولانا و حافظ، در این بخش آمده است.

۵. شعر و ادب فارسی معاصر: در واپسین بخش کتاب سه نوشته دربارهٔ پروین اعتصامی، نیما یوشیج و هوشنگ مرادی‌کرمانی آمده است. می‌دانیم که در رشتهٔ ادبیات فارسی تأکید و توجه اصلی بر ادبیات کهن است و یکی از گله‌های دانشجویان نوجو کمبود واحدهای مربوط به ادبیات معاصر است. با این‌همه جالب است که یکی از استادان این رشته در هند، به شعر و نثر معاصر ایران هم توجه دارد؛ هم به شاعری چون